

МЕТОДИЧКИ ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКА

УЗ УЏБЕНИК ИСТОРИЈА
ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

•
за фотокопирање

ПРИЛОГ 1

Картице са називима колона

РАНИ СРЕДЊИ ВЕК

ПОЗНИ СРЕДЊИ ВЕК

Картице са називима редова

ДРЖАВА

ДРУШТВО

РЕЛИГИЈА

КУЛТУРА

Картице са описима

Многобожачки народи прихватају хришћанство и оно се шири у Европи. Ислам се шири на Блиском истоку, у северној Африци и на југу Европе.

На тлу Западног римског царства настају германске државе. Византија успева да се одржи као велика сила. Арабљани доживљавају успон.

У западној Европи долази до успона културе и писмености; отварају се универзитети. Западна Европа се упознаје са достигнућима античке културе преко Византије и Арабљана.

У Европи се шири феудално друштво и број становника у њој расте.

У западној Европи долази до настанка феудалног друштва и број становника Европе опада.

У Европи се развијају феудалне монархије. Долази до опадања Византије и потискивања Арабљана из јужних делова Европе.

У Европи нестају последње многобожачке религије и преовлађује хришћанство. У јужној Европи, ислам бива сузбијен и крајем средњег века се шири на Балкану.

У западној Европи долази до опадања културе и писмености, док у Византији и држави Арабљана култура и писменост доживљавају процват.

ПРИЛОГ 2

А. Прочитај први пасус у уџбенику на страни 10 па на линијама напиши одговоре на дата питања.

1. Зашто је највећи број писаних историјских извора средњовековне епохе настао под окриљем цркве или владара?

---

2. Које су најважније врсте средњовековних писаних извора?

Б. Прочитај други пасус у уџбенику на страни 10 па на линијама напиши одговоре на дата питања.

1. У чему је разлика између хронике и анала?

---

2. Ко су били аутори хроника и анала?

---

3. Шта је летопис и одакле потиче овај назив?

В. Прочитај наставак текста на странама 10 и 11, до наслова *Писани историјски извори раној новој веци* на страни 11, па допуни реченице одговарајућим речима.

1. **Минијатуре** су разни _____ којима су се често _____ странице средњовековних рукописа.

2. **Повељесу** _____ којима сувладари, _____ или _____ угледници додељивали _____ или поседе. Додељивале су се _____, градовима или другим _____. Њихова _____ се гарантовала _____ и _____.

3. **Биографијесу** дела у којима се описивао _____ неке истакнуте _____. Велики број _____ из средњег века био је посвећен _____ или истакнутим _____ личностима. Једна од _____ биографија из раног средњег века била је посвећена _____ цару Карлу _____, а њу је написао _____, Карлов учени _____. Биографије светаца називају се _____. Најпознатија житија у средњовековној Србији била су посвећена Светом _____ и _____ Сави.

4. **Законици су** _____ закона сакупљених на једном месту. Осим што су законици _____ односе међу различитим _____ групама, они су прописивали _____ за недозвољена дела. Средином _____ века, у Србији је настао _____ цара _____.

ПРИЛОГ 3

Ученик А	Ученик Б
<p>1. Где су се населили Визиготи почетком V века? Визиготи су се почетком V века населили у Галији.</p>	<p>1. Где су се населили Визиготи почетком V века? _____.</p>
<p>2. Где су Визиготи убрзо проширили своју власт? _____.</p>	<p>2. Где су Визиготи убрзо проширили своју власт? Визиготи су убрзо проширили своју власт на већи део Пиринејског полуострва.</p>
<p>3. Где је било седиште краљевине Визигота? Седиште краљевине Визигота је било у Тулузу.</p>	<p>3. Где је било седиште краљевине Визигота? _____.</p>
<p>4. Које територије су заузели Остроготи крајем V века? _____ _____.</p>	<p>4. Које територије су заузели Остроготи крајем V века? Италију и западни део Балканског полуострва.</p>
<p>5. Где су Вандали основали своју државу почетком V века? Почетком V века Вандали су основали своју државу на северу Африке.</p>	<p>5. Где су Вандали основали своју државу почетком V века? _____ _____.</p>
<p>6. Која краљевина је основана на територији данашње северне Француске и западне Немачке? _____ _____.</p>	<p>6. Која краљевина је основана на територији данашње северне Француске и западне Немачке? На територији данашње северне Француске и западне Немачке је основана Франачка краљевина.</p>
<p>7. Коју територију су населила северна германска племена – Англи, Саксонци (Саси) и Јити Северна германска племена – Англи, Саксонци (Саси) и Јити – населила су некадашњу римску Британију.</p>	<p>7. Коју територију су населила северна германска племена – Англи, Саксонци (Саси) и Јити? _____ _____.</p>
<p>8. Како је настало ново краљевство – Енглеска? _____ _____.</p>	<p>8. Како је настало ново краљевство – Енглеска? Ново краљевство – Енглеска настало је уједињењем Англа, Саса и Јита</p>
<p>9. У којим су се деловима Британских острва одржали староседеоци Келти? Староседеоци Келти су се одржали на територији данашње Шкотске и Ирске.</p>	<p>9. У којим су се деловима Британских острва одржали староседеоци Келти? _____ _____.</p>

ПРИЛОГ 4

Повежи делове реченица. Прва је урађена као пример.

1. Из уџла цркве, њостојао је само један начин (џравоверје)... <u>д.</u>	а) ... називало се јерес.
2. Правоверје је усвојено на великом црквеном... _____	б) ... претило је доживотно заточење или смртна казна.
3. Одступање од правоверја... _____	в) ... аријанство, које се појавило у IV веку.
4. Особу која је одступила од правоверја црква би... _____	г) ... покрете у западној Европи, првенствено на катаре, који се од XII века шире у северној Италији и јужној Француској.
5. Једно од првих јереси било је... _____	ђ) ... на који се моџло џумачиџи Свето џисмо.
6. У X веку у Бугарској се јавља... _____	ѕ) ... називала јеретиком.
7. Богумилство је утицало на јеретичке... _____	е) ... сабору у Никеји, 325. године.
8. Јеретицима који су одбијали да се врате у окриље цркве... _____	ж) ... богумилство.

Повежи делове реченица. Прва је урађена као пример.

1. Из уџла цркве, њостојао је само један начин (џравоверје)... <u>д.</u>	а) ... називало се јерес.
2. Правоверје је усвојено на великом црквеном... _____	б) ... претило је доживотно заточење или смртна казна.
3. Одступање од правоверја... _____	в) ... аријанство, које се појавило у IV веку.
4. Особу која је одступила од правоверја црква би... _____	г) ... покрете у западној Европи, првенствено на катаре, који се од XII века шире у северној Италији и јужној Француској.
5. Једно од првих јереси било је... _____	ђ) ... на који се моџло џумачиџи Свето џисмо.
6. У X веку у Бугарској се јавља... _____	ѕ) ... називала јеретиком.
7. Богумилство је утицало на јеретичке... _____	е) ... сабору у Никеји, 325. године.
8. Јеретицима који су одбијали да се врате у окриље цркве... _____	ж) ... богумилство.

ПРИЛОГ 5

А. Пажљиво прочитај питања и одговоре, а затим их повежи уписивањем одговарајућег слова на линију.

1. У каквом су односу били Франци и Римљани? __	а. Хлодовех.
2. Ко је био родоначелник династије Меровинга? __	б. Мајордоми.
3. Које су његове историјске заслуге? __	в. Проширио је своју власт на највећи део Галије (данашње Француска и Белгија).
4. На коју територију је Хлодовех проширио своју власт? __	г. Римљани су понекад ратовали са Францима, али су их узимали као савезнике или плаћене војнике.
5. Зашто су Франци у време владавине Хлодовеха примили хришћанство? __	д. Ујединио је франачка племена крајем V века и поставио темеље Франачкој, која је у раном средњем веку постала најзначајнија држава у западној Европи.
6. Шта се догодило са краљевском влашћу под Хлодовеховим наследницима? __	ђ. Краљ је желео да се смање разлике између његових германских поданика, који су били многобошци, и покорених Римљана, који су били хришћани.
7. Ко је водио државне послове у Франачкој од VII века? __	е. Пипин Мали, 751. године.
8. Ко је и када збацио последњег владара династије Меровинга и тиме утемељио династију Каролинга? __	ж. Краљевска власт је ослабила.

Б. Прочитај пасус у удбенику на страни 26, а затим прочитај реченице наведене испод и исправи грешке у њима. Прецртај нетачне речи и изнад њих напиши тачне.

1. Карло Велики (768–814), најзначајнији владар каролиншке династије, био је отац Пипина Малог.
2. Франачка је у време његове владавине доживела крах.
3. Карло Велики је освојио јужну Италију, Баварску и североисточни део Шпаније.
4. Покорио је паганске Саксонце на северу данашње Енглеске.
5. Карло је уништио државу Авара у Панонији крајем VII века.
6. Његово царство се пред крај његовог живота пружало од Тихог океана до Паноније (данашње Војводине).

ПРИЛОГ 6А

А. Постави питања помоћу датих упитних речи и израза тако да наведене реченице буду њихови одговори.

1. Како _____ ?

Византинци су себе називали Ромејима, односно Римљанима, а своју државу Римским царством.

2. Који _____ ?

Средњовековни Срби и други Словени су Византинце звали Грцима, а њихову државу Грчким царством.

3. Када је и како _____ ?

Назив Византија настао је у XVI веку (након што је ова држава престала да постоји), од имена старе грчке колоније Византа, на чијем је месту 330. године основан Константинопољ, престоница Византије.

4. По коме _____ ?

Константинопољ („Константинов град”) је добио име по свом оснивачу, цару Константину Великом.

5. Како _____ ?

Словени су Константинопољ звали Цариград, односно царски град.

6. Које _____ ?

Турци су, након што су га освојили у XV веку, Цариграду дали име Истанбул.

7. Где _____ ?

Цариград је смештен на европској страни мореуза Босфор, који спаја Мраморно и Црно море, а самим тим и Европу и Азију.

8. Како _____ ?

Цариград је, за разлику од градова у западном делу Римског царства, био метропола. Био је окружен бедемима и красило га је мноштво велелепних грађевина.

9. Који _____ ?

Латински језик је био службени језик у Византији до VII века, а након тога службени језик је постао грчки, који је био у свакодневној употреби у већем делу Византијског царства.

10. На који начин _____ ?

Учени Византинци су читали и преписивали античке писце попут Хомера, Херодота и Платона и тако сачували од заборав грчку и римску књижевност.

ПРИЛОГ 6Б

А. Прочитај текст на страни 34 који говори о последицама Јустинијанове обнове, па допуни реченице одговарајућим речима тако да текст буде тачан.

Јустинијан је иза себе оставио знатно (1) _____ царство, али и знатно (2) _____ ратовањем. Царске армије су водиле битке на (3) _____, али за то време, границе у (4) _____ су нападали Словени и (5) _____, а у Азији (6) _____.

Осим што је било (7) _____, ратовање је захтевало велика (8) _____ средства и нанело је велике људске (9) _____.

Византијско царство је значајно (10) _____ до почетка VII века због честих (11) _____ око престола, као и због (12) _____ на његове границе. (13) _____ су запосели већи део Балканског полуострва, а 626. године су заједно са (14) _____ опсели и сам Цариград. Захваљујући грчкој (15) _____, престоница је успела да се спасе, али убрзо после тога је, у Азији, добила нове (16) _____, Арабљане.

Б. Прочитај текст о успону Византије (IX - XI) на страни 35, па допуни реченице одговарајућим речима тако да текст буде тачан.

Крајем IX века, (1) _____ Византије је била (2) _____ него у време Јустинијана и његових (3) _____. Захваљујући новој организацији (4) _____ управе и (5) _____, држава је ојачала. Ово је период када је дошло до (6) _____ књижевности и (7) _____ уметности. Широм царства се (8) _____ нови (9) _____ и блиставе грађевине.

Највећи владар ове епохе био је (10) _____ (976 – 1025), који је успео да (11) _____ власт над балканским земљама које су претходно освојили Словени и (12) _____. Вратио је и део области на (13) _____ које су раније заузели (14) _____. Царство се, крајем владавине Василија, простирало од (15) _____ на западу до Месопотамије на (16) _____. Византија је тада поново постала светска сила.

В. Прочитај текст о византијској култури на страни 36, па допуни реченице одговарајућим речима.

Византијска култура је почивала на (1) _____ државном уређењу, (2) _____ језику и (3) _____ вери. Византинци су своју (4) _____ изразили у (5) _____ архитектури и (6) _____. Многа дела византијске (7) _____ била су (8) _____ хришћанством. Византија је имала и традицију (9) _____ или (10) _____ образовања. Византинци су у раном средњем веку били по много чему (11) _____ других народа. Били су познати по (12) _____, занатству и (13) _____. За разлику од остатка Европе, где је привреда била (14) _____, Византинци су имали (15) _____ новац. Лоша страна богатства Византинаца било је то што су (16) _____ нове освајаче.

Г. Прочитај текст о утицају Византије на суседе на страни 36, па допуни реченице одговарајућим речима.

Византија је, као (1) _____ културе, снажно (2) _____ на своје суседе. Извршила је изузетно велик утицај на Србе, (3) _____ и Русе, (4) _____ народе, који су од Византинаца примили (5) _____ и многе друге културне (6) _____. Ови народи пишу (7) _____ писмом које је настало из (8) _____ алфабета. Осим ћирилице, утицај Византије у тим земљама огледа се и у (9) _____ и уметности. Културни утицај Византије није био само (10) _____ њене (11) _____ и војне моћи. Византија је представљала средиште (12) _____ и у периоду када више (13) _____ била велика (14) _____, то јест и у позном (15) _____ веку.

ПРИЛОГ 7А

А. Наведене појмове распореди на линије у тексту, а затим прочитај текст на страни 38 који описује живот на Арабијском полуострву у антици и провери да ли си добро урадио/ла задатак.

градове / полуострво / обичаје / југозападној / караванима / пустињама / номади / бедуини / оазе / трговци / Арабијско / сточарством

Арабија или (1) _____ полуострво је највеће (2) _____ на свету и налази се у (3) _____ Азији. Највећи део полуострва прекривен је (4) _____, где су, око ретких извора, настале (5) _____. Арабија је још у старом веку имала (6) _____, али су је насељавали и многобројни (7) _____ – бедуини, који су се бавили (8) _____ и трговином. У потрази за водом и пашњацима, (9) _____ нису дуго боравили на једном месту, већ су се често селили. Арабљани су, као (10) _____, посећивали околне земље у организованим (11) _____. Тако су упознали (12) _____ и веровања других народа.

Б. Повежи појмове наведене у колони лево са њиховим значењем у колони десно, уписивањем одговарајућег слова на линију испред појма.

1. _____ Мухамед	а) град Мухамедовог порекла
2. _____ ислам	б) бојњи посланик
3. _____ Мека	в) Бог
4. _____ Алах	г) религија
5. _____ муслимани	д) Пророков град
6. _____ 622. год.	ђ) прелазак Мухамеда у Медину и почетак исламске ере
7. _____ Медина	е) верници који исповедају Мухамедово учење
8. _____ хиџра	ж) година преласка Мухамеда у Медину

В. Прочитај текст о распаду Арабљанског калифата на страни 40, па упиши у табелу шта се догађало са Арабљанским калифатом у наведеним периодима.

Средина VIII века	Током IX и X века	У XII и XIII веку	До краја XV века

Г. Наведене реченице су дате са измењеним редоследом речи. Поређај речи тако да добијеш смислене реченице и напиши их на линијама испод.

- цивилизација / била / византијске / Исламска / и / утицајем / је / почетку / под / у / културе / персијске
_____
- обележје / вера / Њено / је / исламска / главно / била
_____
- књижевности / Основа / и / дио / науке / језик / је / арапски
_____

ПРИЛОГ 7Б

Попуни табелу понуђеним појмовима, историјским личностима и временским раздобљима.

Римска провинција Јудеја, Џамија, Почетак VII века нове ере, Исус Христ, Куран, Арабијско полуострво, Црква, Мухамед, Библија, Калифи, Почетак I века нове ере, Апостоли

	ХРИШЋАНСТВО	ИСЛАМ
ВРЕМЕ НАСТАНКА		
МЕСТО НАСТАНКА		
ОСНИВАЧ (ПРОРОК)		
УЧЕНИЦИ И СЛЕДБЕНИЦИ (НАСЛЕДНИЦИ) ПРОРОКА		
СВЕТА КЊИГА		
БОГОМОЉА		

Попуни табелу понуђеним појмовима, историјским личностима и временским раздобљима.

Римска провинција Јудеја, Џамија, Почетак VII века нове ере, Исус Христ, Куран, Арабијско полуострво, Црква, Мухамед, Библија, Калифи, Почетак I века нове ере, Апостоли

	ХРИШЋАНСТВО	ИСЛАМ
ВРЕМЕ НАСТАНКА		
МЕСТО НАСТАНКА		
ОСНИВАЧ (ПРОРОК)		
УЧЕНИЦИ И СЛЕДБЕНИЦИ (НАСЛЕДНИЦИ) ПРОРОКА		
СВЕТА КЊИГА		
БОГОМОЉА		

ПРИЛОГ 8А

Питања:

1. Зашто је дошло до слабљења веза између западне Европе и источног Средоземља?
2. Како се то одразило на трговину и занатство?
3. Шта се десило са новцем и робно-новчаном разменом у западној Европи?
4. Која је привредна грана била главна? Зашто?
5. Како су се измењене привредне околности одразиле на друштвене односе?

Одговори:

Због гашења градског живота и освајања Арабљана.

Трговина и занатство су замирала.

Употреба новца се смањила, а робно-новчану размену је заменила натурална.

Главна привредна грана била је пољопривреда, зато што је градски живот замро услед пустошења и уништавања градова.

Дошло је до настанка феудалног друштва.

ПРИЛОГ 8Б

А. Проучи табелу и прокоментариши њен садржај са учеником до себе.

Вазалство – однос између двојице слободних људи	
Вазал	Сениор
ступао у службу	примао у службу
служио	пружао заштиту и издржавање
полагао заклетву	

Б. Прочитај текст на страни 45 који описује средњовековни друштвени поредак па попуни табелу.

Сталеж		Ко га чини?
Свештенство	више	
	ниже	
Племство	више	
	ниже	
Сељаштво		

А. Проучи табелу и прокоментариши њен садржај са учеником до себе.

Вазалство – однос између двојице слободних људи	
Вазал	Сениор
ступао у службу	примао у службу
служио	пружао заштиту и издржавање
полагао заклетву	

Б. Прочитај текст на страни 45 који описује средњовековни друштвени поредак па попуни табелу.

Сталеж		Ко га чини?
Свештенство	више	
	ниже	
Племство	више	
	ниже	
Сељаштво		

ПРИЛОГ 8В

УЧЕНИК А

1. Коју су обавезу имали примаоци бенефицијума?

Примаоци бенефицијума су морали да се одазову на позив у рат, као и да сами обезбеде коња и оружје.

2. Шта су примаоци бенефицијума који су имали велики посед могли да ураде?

Могли су да _____

_____

_____

3. Како су се бенефицијуми у почетку додељивали и да ли су могли да се наслеђују?

Бенефицијуми су се у почетку додељивали доживотно, али се нису наслеђивали.

4. Када су бенефицијуми постали наследни?

Постали су _____

_____

_____

5. Ко је наслеђивао бенефицијум?

Бенефицијум је наслеђивао син, уз ступање у вазални однос и полагање заклетве сениору.

6. Како се назива овакав наследни посед?

_____

_____

7. Одакле потиче назив друштвеног поретка феудализам?

Назив *феудализам* потиче од речи *феуд*.

УЧЕНИК Б

1. Коју су обавезу имали примаоци бенефицијума?

Примаоци бенефицијума су морали _____

_____

_____

2. Шта су примаоци бенефицијума који су имали велики посед могли да ураде?

Могли су да узимају људе у своју службу дајући им део земље.

3. Како су се бенефицијуми у почетку додељивали и да ли су могли да се наслеђују?

Бенефицијуми су се _____

_____

_____

4. Када су бенефицијуми постали наследни?

Постали су наследни након смрти Карла Великог, када су франачка држава и моћ владара ослабили.

5. Ко је наслеђивао бенефицијум?

Бенефицијум је _____

_____

_____

6. Како се назива овакав наследни посед?

Овакав наследни посед назива се феуд.

7. Одакле потиче назив друштвеног поретка феудализам?

_____

_____

ПРИЛОГ 9

Картице са питањима

1. Зашто о Словенима у првих неколико векова наше ере мало сазнајемо из писаних историјских извора?
2. Од када Словени почињу чешће да се спомињу у писаним изворима?
3. Којим језиком су говорили сви Стари Словени у раном средњем веку?
4. Где се простирала домовина Старих Словена?
5. Која су се имена користила за Словене у раном средњем веку?
6. Како су Словени називали Германе?
7. Како су Словени првобитно били подељени?
8. Како су словенска племена првобитно живела?
9. Од чега су живели Стари Словени?
10. У чему су Стари Словени били вешти?
11. На шта указују гробне посуде и украси на предметима за свакодневну употребу?
12. Шта су Словени радили предвођени својим ратничким вођама?
13. Како су се Словени борили у време када су се први пут појавили на границама Византије?

Картице са одговорима

Зато што је њихова прапостојбина била далеко од грчке и римске цивилизације, па антички писци нису много писали о њима.

Од краја V века.

Старословенским језиком.

На подручју између реке Висле на западу и Дњепра на истоку.

Склавини, Анти и Венети.

Германе су називали Немцима – онима који говоре немушто, односно неразумљиво.

Били су подељени на племена.

Живела су у малим заједницама које су се понекад окупљале у веће племенске савезе.

Од лова и риболова.

У обради метала.

На то да су имали уметничке склоности.

Упадали су у суседне земље и пљачкали их.

Као пешаци-копљаници.

ПРИЛОГ 10

А. Прочитај прва два пасуса у тексту о обичајима и веровањима Старих Словена на страни 51, па допуни одговоре на дата питања уписивањем једне до две речи на линију.

1. Каква је била старословенска религија? Била је _____.
2. Како су Словени представљали своја божанства? У облику _____.
3. Шта су чинили у њихову част? Подизали су _____ и приносили жртве.
4. Каква је била њихова књижевност? Била је искључиво _____.
5. Која су старословенска божанства била најпоштованија? Сварог (_____), _____ (бог муње и грома), _____ (бог поља и шума), _____ (бог плодности) и Весна (_____).
6. Које су богове нарочито поштовала поједина словенска племена? _____ (бога рата), Дажбога (_____) и _____ (богињу заштитницу жена).

Б. Прочитај други и трећи пасус у тексту о обичајима и веровањима Старих Словена на страни 51, па допуни одговоре на дата питања тако што ћеш на сваку линију уписати једну до две речи.

1. О чему сведоче називи неких места, попут Перуна и Велеса, у југоисточној Европи? О _____ паганске вере на просторима на којим данас живимо.
2. Која су словенска племена била изложена христијанизацији и германизацији? Она која су живела у близини _____.
3. Како су се поједини германски племићи и владари понашали према Словенима? Упадали су у њихове земље, пустошили их _____ и _____ њихове идоле.
4. Где се налазило последње словенско паганско светилиште, које је уништено у другој половини XII века, и коме је било посвећено? Налазило се на _____ у Балтичком мору, а било је посвећено _____.

В. Прочитај текст на страни 52 који говори о узроцима словенских сеоба, па допуни одговоре на дата питања тако што ћеш на сваку линију уписати једну до две речи.

1. Зашто су Стари Словени напуштали своје земље? Како би избегли _____ услед недостатка _____ и због притиска _____.
2. Према чему се Словени деле на Источне, Западне и Јужне? Према _____.
3. Где су се Словени зауставили на западу? На простору _____.
4. Докле стижу Словени који су се селили ка југу крајем V века? До _____.
5. Где су Словени дошли током VI и VII века? На _____.

Г. Прочитај текст на странама 53 и 54 који говори о првобитним племенским савезима, па допуни одговоре на дата питања тако што ћеш на сваку линију уписати једну до две речи.

1. Када је образован први моћни савез словенских држава? У _____.
2. Ко је био на његовом челу? Само, _____ који се настанио код Словена.
3. Где се простирала Самова држава? Од Алпа _____ до _____ на северу.
4. Који народи су напали Словене у Самовој држави? _____ и Авари, а Словени су их победили.
5. Када је и где настала Великоморавска кнежевина? _____ IX века, на територији данашње _____ и _____.
6. Када је настала Панонска кнежевина у Панонији? _____ аварске државе.
7. Која најранија сазнања потичу из овог периода? О државама _____ и Хрвата на Балкану.

ПРИЛОГ 11

А. Прочитај други и трећи пасус у тексту на страни 62 који говори о успону дукљанске државе па одговори на питања.

1. Када је Дукља пала под византијску власт?

_____ .

2. Када је Стефан Војислав (око 1035 – око 1050) ослободио Дукљу византијске власти?

_____ .

3. Која срећна околност је Стефану Војиславу помогла у томе?

_____ .

4. Шта је Стефану Војиславу та срећна околност омогућила?

_____ .

5. Која је династија по њему добила име и колико дуго је она владала Дукљом?

_____ .

Б. Повежи питања и одговоре тако што ћеш на линије уписати одговарајуће слово.

Питања:

1. Ко је наследио Стефана Војислава? ____

2. Зашто је Михаило подржао бугарски устанак против Византије? ____

3. На који начин је пружио подршку бугарском устанку против Византије? ____

4. Ко је Бодина прогласио за цара и како се устанак завршио? ____

5. Шта се догодило са Бодином након пропасти устанка? ____

6. Како је Бодин ослобођен заробљеништва? ____

7. У каквим је односима био Михаило са државама на западу, као и са папом? ____

8. Како је Дукља постала прва српска краљевина? ____

Одговори:

а. Устаници су га прогласили за цара, а устанак је пропао.

б. Његов син, кнез Михаило (око 1050 – 1081).

в. Његов отац Михаило га је откупио.

г. Михаило је око 1077. године добио титулу краља од папе Григорија VII.

д. Желео је да одржи независност Дукље.

ђ. Доспео је у византијско заробљеништво.

е. Одржавао је добре односе са њима.

ж. Послао им је у помоћ војску на челу са сином Бодином.

ПРИЛОГ 12А

А. За сваки наведени текст постави питање водећи рачуна о подвученим речима. Први задатак је урађен као пример.

1. Средином IX века, Великоморавска кнежевина је била највећа словенска држава и у њој су хришћанство ширили свештеници из Рима.

✎ Која је словенска држава била највећа средином IX века и ко је у њој ширио хришћанство ?

2. Великоморавски кнез Растислав је 863. године тражио од византијског цара Михаила III да му пошаље мисионаре из Византије да шире хришћанство у његовој земљи зато што је међу римским мисионарима видео представнике суседне Франачке.

✎ _____ ?

3. Цар Михаило III је за ову мисију изабрао Ћирила и Методија, учену браћу из Солуна, зато што су они познавали старословенски језик, који је тада био заједнички свим Словенима.

✎ _____ ?

4. Ћирило и Методије су научили старословенски језик од Словена који су живели у околини Солуна.

✎ _____ ?

5. Ћирило и Методије су за потребе Словена из Велике Моравске створили прво писмо – глагољицу.

✎ _____ ?

6. Мисије солунске браће највише су ометали мисионари из Рима, те се Ћирило жалио папи на ове сметње.

✎ _____ ?

7. Године 868. Ћирило и Методије су отишли у Рим, а већ почетком наредне године Ћирило је преминуо у Риму.

✎ _____ ?

Б. Прочитај текст о почецима словенске писмености на страни 65, па допуни реченице одговарајућим речима тако да текст буде тачан.

Глагољица је (1) _____ словенско писмо и имала је око (2) _____ знакова.

Солунска браћа су, користећи ово писмо, превела (3) _____ и друге (4) _____ књиге на старословенски језик. На тај начин су омогућили да Словенима из Велике Моравске (5) _____ постане (6) _____. Литургије се више нису служиле на (7) _____ језику, па је утицај (8) _____ тако ослабио. Солунска браћа су водила мисију и у (9) _____ кнежевини, а њихов рад представља (10) _____ словенске (11) _____ у средњем веку.

ПРИЛОГ 12Б

⋈	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
а	б	в	г	д	е	ж	дз	з	и	и
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
и	г'	к	л	м	н	о	п	р	с	т
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
у	ф	х	о	ш	ц	ч	щ	ъ	ы	ь
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ			
я	ю	е ^н	о ^н	йе ^н	йо ^н	ф	и			

⋈	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
а	б	в	г	д	е	ж	дз	з	и	и
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
и	г'	к	л	м	н	о	п	р	с	т
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
у	ф	х	о	ш	ц	ч	щ	ъ	ы	ь
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ			
я	ю	е ^н	о ^н	йе ^н	йо ^н	ф	и			

⋈	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
а	б	в	г	д	е	ж	дз	з	и	и
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
и	г'	к	л	м	н	о	п	р	с	т
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
у	ф	х	о	ш	ц	ч	щ	ъ	ы	ь
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ			
я	ю	е ^н	о ^н	йе ^н	йо ^н	ф	и			

ПРИЛОГ 13А

УЧЕНИК А

Повежи почетак и крај реченице тако што ћеш на линије уписати одговарајуће слово, а затим провери решења код ученика Б.

Република

1. Органи власти... _____ 2. На челу државе се... _____ 3. О најважнијим питањима одлучивало је... _____ 4. Привредно јаки и самостални градови-државе у Средоземљу... _____	а) ...попут Венеције, Ђенове, Фиренце и Дубровника, били су републике. б) ...веће које чине угледни грађани. в) ... се бирају на одређено време. г) ...налазио кнез или дужд.

Монархија

1. Највишу власт има једна личност: цар, краљ или кнез.
2. На челу многих средњовековних држава, попут Француске, Енглеске и Србије, смењивали су се владари из исте породице.
3. Такве владарске породице, које понекад владају и више векова, називамо *династије*.
4. Монархије којима владају династије називамо наследним монархијама.
5. Осим наследних, монархије су могле бити и изборне.

УЧЕНИК Б

Повежи почетак и крај реченице тако што ћеш на линије уписати одговарајуће слово, а затим провери решења код ученика А.

Монархија

1. Највишу власт има... _____ 2. На челу многих средњовековних држава, попут Француске, Енглеске и Србије... _____ 3. Такве владарске породице... _____ 4. Монархије којима владају династије... _____ 5. Осим наследних... _____	а) ...називамо наследним монархијама. б) ...једна личност: цар, краљ или кнез. в) ...монархије су могле бити и изборне. г) ...смењивали су се владари из исте породице. д) ...које понекад владају и више векова, називамо <i>династија</i> .

Република

1. Органи власти се бирају на одређено време.
2. На челу државе се налази кнез или дужд.
3. О најважнијим питањима одлучује веће које чине угледни грађани.
4. Привредно јаки и самостални градови-државе у Средоземљу, попут Венеције, Ђенове, Фиренце и Дубровника, били су републике.

ПРИЛОГ 13Б

Прочитај текст о борби за инвеституру на страни 73, па у свеску запиши одговоре на дата питања пуним реченицама.

1. Зашто је питање инвеституре било од нарочитог значаја?
2. У каквом су положају биле папе према немачким владарима након Отоновог освајања Италије?
3. Зашто се сукоб између папа и немачких владара заоштрио током IX века?
4. Зашто су немачки феудалци по правилу подржавали папе?

Прочитај текст о борби за инвеституру на страни 73, па у свеску запиши одговоре на дата питања пуним реченицама.

1. Зашто је питање инвеституре било од нарочитог значаја?
2. У каквом су положају биле папе према немачким владарима након Отоновог освајања Италије?
3. Зашто се сукоб између папа и немачких владара заоштрио током IX века?
4. Зашто су немачки феудалци по правилу подржавали папе?

Прочитај текст о борби за инвеституру на страни 73, па у свеску запиши одговоре на дата питања пуним реченицама.

1. Зашто је питање инвеституре било од нарочитог значаја?
2. У каквом су положају биле папе према немачким владарима након Отоновог освајања Италије?
3. Зашто се сукоб између папа и немачких владара заоштрио током IX века?
4. Зашто су немачки феудалци по правилу подржавали папе?

Прочитај текст о борби за инвеституру на страни 73, па у свеску запиши одговоре на дата питања пуним реченицама.

1. Зашто је питање инвеституре било од нарочитог значаја?
2. У каквом су положају биле папе према немачким владарима након Отоновог освајања Италије?
3. Зашто се сукоб између папа и немачких владара заоштрио током IX века?
4. Зашто су немачки феудалци по правилу подржавали папе?

ПРИЛОГ 13В

Картице са инструкцијама за младе историчаре

1. Поздравите госта, кажите му да сте чули да је он врсни познавалац крсташких ратова и изразите своје задовољство што имате част да разговарате са њим. Кажите му да желите да вам појасни шта су крсташки ратови. Реците му да сте чули за Палестину („Свету земљу”) и Блиски исток, као и то да су ту у средњем веку, као и данас, живели припадници три вере – хришћанства, ислама и јудаизма. Питајте га како је и зашто уопште дошло до крсташких ратова. Захвалите на одговорима.

2. Поздравите госта и кажите му да је и вама драго што ћете моћи са њим данас да разговарате. Реците му да вам се допао начин на који је одговарао на питања претходне групе ваших колега и замолите га да вам објасни када је почео први крсташки рат, колико је трајао и како се завршио. Захвалите на одговорима.

3. Поздравите госта. Реците му да сте ви чули да је један од највећих муслиманских владара, Саладин, изазвао трећи крсташки рат и да вас занима шта је он заправо учинио. Питајте госта када је почео, колико је трајао и како се завршио трећи крсташки рат. Кажите му да знате да су била три предводника трећег крсташког рата, да један од њих није ни стигао до Палестине, да се други вратио у своју земљу, а да се трећи прославио по храбрости. Замолите га да вам каже нешто о њима. Захвалите на одговорима.

4. Поздравите госта и кажите му да сте уживали у његовом досадашњем разговору са вашим колегама историчарима и да сте много тога научили. Реците му да сте из његовог излагања закључили да је трећи крсташки рат био највећи крсташки поход, али да вам је познато да их је било још и да бисте волели да вам исприча како су се они даље одвијали. Кажите му да знате да се крсташки ратови нису водили само у Палестини, већ и у другим деловима света. Замолите га да вам каже нешто о томе. Захвалите на одговорима.

ПРИЛОГ 14

А. Прочитај текст на страни 79 који говори о условима живота у средњовековним градовима, па у свеску запиши одговоре на следећа питања.

1. Како је изгледао типични средњовековни град на почетку?
2. Како је у почетку решаван проблем пренасељености?
3. Зашто су хигијенски услови у већини западноевропских градова били лоши?
4. Како су изгледале њихове улице?
5. Какви су били услови живота у градовима у Средоземљу и Византији и зашто?
6. Када је уведено градско планирање и какве су промене уследиле?
7. Како су решавали мањак простора и како се називају четврти које су тако настајале?

Б. Повежи питања и одговоре тако што ћеш на линије уписати одговарајуће слово.

*аутономија – самосталност у одлучивању, доношењу закона и сопственом уређењу

<p>1. Шта је довело до успона грађанства? _____</p> <p>2. Ком сталежу су у феудалном друштву припадали грађанство и сељаштво? _____</p> <p>3. Какав је био положај грађанства у поређењу са сељаштвом? _____</p> <p>4. Како су припадници грађанства стицали та права? _____</p> <p>5. Шта су комуне? _____</p> <p>6. На који начин су се борили за своја права? _____</p> <p>7. Где су настале прве комуне и где су се даље шириле? _____</p>	<p>а) Припадали су трећем сталежу.</p> <p>б) Удруживали су се у комуне.</p> <p>в) Боље материјално стање и друге погодности градског живота.</p> <p>г) Комуне су удружења која су се борила за аутономију и друге привилегије за град и његово становништво.</p> <p>д) Прве комуне су настале у северној Италији и одатле су се шириле по Француској, немачким земљама и другим крајевима Европе.</p> <p>ђ) Грађанство је било у бољем положају у односу на сељаштво; имали су много већа права.</p> <p>е) Кроз молбе, преговоре, откуп, а понекад и оружјем.</p>
--	---

ПРИЛОГ 15А

Картице са називима улога.

СЛИКАРИ И ВАЈАРИ	СЛИКАРИ И ВАЈАРИ	СЛИКАРИ И ВАЈАРИ	СЛИКАРИ И ВАЈАРИ
СЛИКАРИ И ВАЈАРИ	СЛИКАРИ И ВАЈАРИ	АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ
АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ
КЊИЖЕВНИЦИ	КЊИЖЕВНИЦИ	КЊИЖЕВНИЦИ	КЊИЖЕВНИЦИ
КЊИЖЕВНИЦИ	КЊИЖЕВНИЦИ	УЧИТЕЉИ И НАУЧНИЦИ	УЧИТЕЉИ И НАУЧНИЦИ
УЧИТЕЉИ И НАУЧНИЦИ	УЧИТЕЉИ И НАУЧНИЦИ	УЧИТЕЉИ И НАУЧНИЦИ	УЧИТЕЉИ И НАУЧНИЦИ
УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОФЕСОРИ	УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОФЕСОРИ	УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОФЕСОРИ	УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОФЕСОРИ
УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОФЕСОРИ	УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОФЕСОРИ		

ПРИЛОГ 15Б

Картице са инструкцијама

Инструкције за сликаре и вајаре

1. Прочитајте **текст о сликарству и скулптури у средњем веку на странама 87 и 88**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - под чијим утицајем се развијала ликовна уметност у средњовековној Европи;
  - какве су биле композиције и где су се оне сликале;
  - који мотиви се могу видети на сликама;
  - чиме су се украшавали текстови;
  - када је сликарство доживело свој полет у западној Европи, а када је почело да се развија у Византији;
  - какво је било византијско схватање вајарства, а какво западноевропско;
  - из које земље су били најумешнији вајари у средњем веку.
2. У делу презентације који се односи на сликарство, позовите публику да погледа слике у уџбенику на страни 87 и објасните хришћанске мотиве који се на њима виде. Исто тако, у делу презентације који се односи на вајарство, позовите публику да погледају **слику немачких скулптура и византијског рељефа у уџбенику на страни 88**. Питајте их које разлике уочавају.
3. Припремите питања којима ћете након презентације проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за архитекте

1. Прочитајте **текст о архитектури у средњем веку на страни 88**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - најупечатљивију тековину средњовековне архитектуре;
  - изглед типичне византијске цркве уз пример;
  - два основна стила градње у западној Европи;
  - разлике између романике и готике;
  - које су се грађевине градиле у романичком, а које у готичком стилу.
2. Током презентације, позовите публику да погледа **слике романичких и готичких цркава у уџбенику на страни 89**. Питајте их коју цркву виде на слици лево, а коју на слици десно и које разлике уочавају.
3. Припремите питања којима ћете након презентације проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за књижевнике

1. Прочитајте **текст о средњовековној књижевности на страни 88**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - под чијим утицајем се развијала књижевност кроз читав средњи век;
  - на којим језицима су писана књижевна дела у средњем веку;
  - ко су били трубадури и какав је њихов допринос развоју народне културе;
  - које су се врсте књижевних дела највише писале;
  - шта је витешки роман и која је била најчешћа тема витешких романа;
  - ко је био краљ Артур;
  - шта су путописи и зашто су они били занимљиви људима;
  - ко је био Марко Поло и у ком делу је описао своје доживљаје са путовања.
2. Током презентације, позовите публику да погледају **слике краља Артура и Марка Пола на страни 89**. Питајте их како изгледају.
3. Припремите питања којима ћете након презентације проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за учитеље и научнике

1. Прочитајте **текст о образовању и науци у средњовековној Европи на странама 89 и 90**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - карактер образовања у средњовековној Европи;
  - где су били центри образовања у раном средњем, а где у позном средњем веку;
  - шта је чинило основу образовања;
  - са којим техничким изумима се Европа упознала крајем средњег века;
  - која су достигнућа усвојена из византијске и арапске науке и захваљујући чему.
2. Током презентације, позовите публику да погледају **слике научника на страни 90**. Питајте их шта ради Европљанин на слици лево. Објасните им шта је приказано на слици десно и питајте их шта мисле, да ли су средњовековни учени људи знали да је Земља округла.
3. Припремите питања којима ћете након презентације проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за универзитетске професоре

1. Прочитајте **текст о настанку универзитета у средњем веку на страни 90**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - која установа је била највиша образовна установа у средњем веку;
  - где је и када основан једини универзитет у Европи у раном средњем веку, колико је радио и када је затворен;
  - где је и када основан први универзитет у западној Европи;
  - у којим градовима су настали универзитети изван Италије;
  - у ком делу Европе је било највише универзитета и на ком језику су се држала универзитетска предавања;
  - по чему је значајан универзитет у Прагу;
  - развој универзитета после средњег века.
2. Током презентације, позовите публику да погледа **слику професора у Болоњи на страни 90**. Питајте их како изгледа простор у којем се држи предавање; где су смештени студенти, а где је професор.
3. Припремите питања којима ћете након презентације проверити колико је публика научила од вас.

ПРИЛОГ 16

А. Прочитај текст на страни 94 који говори о томе како се Рашка борила за независност од Византије, па у свесци напиши одговоре на наведена питања.

1. Коју су титулу носили владари Рашке почетком XII века?
2. Чему су тежили владари Рашке у то време?
3. Који владар Рашке је ратовао са Византијом крајем XI и почетком XII века?
4. Зашто су његови наследници (Вукановићи) склопили савез са Угарском?
5. Када је порастао утицај Византије у Рашкој и у чему се он огледао?

Б. Наведене информације распореди на линије у тексту испод.

четворицу синова Завиде / Страцимир и Немања / врховни владар / којом је владао / династије Вукановића / од браће / само најстарији Тихомир / до сукоба / измирио са браћом / најмлађи међу браћом / заузврат / код Пантина

Око 1163. године, цар Манојло је на власт довео (1) _____, сроднике српске (2) _____. То су били Тихомир, Мирослав, (3) _____. Сваки (4) _____ имао је своју удеоу кнежевину (5) _____. Титулу великог жупана понео је (6) _____ и био поштован као (7) _____. Временом је почео да се истиче (8) _____ – Немања, који је уживао поверење цара Манојла. То је довело (9) _____ међу браћом, и убици (10) _____, Тихомир је изгубио живот. Немања се после битке (11) _____ Мирославом и Страцимиром. Цар Манојло га је потврдио за владара, а Немања је (12) _____ признао цареву врховну власт.

*удеона кнежевина – део територије којим управља неко од чланова владарске породице (владарев рођак)

В. Постави питања помоћу датих упитних речи и израза тако да реченице наведене испод линија буду њихови одговори.

1. Када _____ ?

Византија је запала у тежак положај после смрти цара Манојла.

2. Шта _____ ?

Стефан Немања је у савезу са Угарском заратио против Византије и проширио своје границе.

3. Које _____ ?

Рашкој су тада прикључени Дукља, делови данашње северне Албаније и области око Велике и Јужне Мораве, укључујући и град Ниш.

4. Када је и зашто _____ ?

Стефан Немања је, након што су Византија и Угарска склопиле мир, склопио савез са Бугарима, јер су они подигли устанак против Византије и обновили своју државу.

5. Ког _____ ?

Стефан Немања је покушао да увуче у борбу против Византије цара Фридриха I Барбаросу, који је кренуо у крсташки поход преко југоисточне Европе.

6. Како _____ ?

По проласку крсташа, сукоб са Византијом се завршио поразом Стефана Немање, који је са Византијом склопио мир. Задржао је већи део заузетих области под својом влашћу и тиме је успео да смањи утицај Византије на Рашку.

ПРИЛОГ 17

А. Повежи питања и одговоре.

Питања:

1. Зашто су крсташи који су се окупили у Венецији кренули на Цариград, а не на Јерусалим и како се тај рат завршио? ____
2. Зашто је пад Цариграда у овом рату значајан и које крсташке државе су настале на територији Византије након њеног пада? ____
3. Ко је основао Епир и Никејско царство и зашто? ____
4. Какав су значај имали пад Византије и новонастале прилике у југоисточној Европи за Србију? ____
5. Какве владарске способности је Стефан Првовенчани (1196–1228) показао у време немирних прилика у окружењу? ____
6. Како је Стефан Првовенчани стекао подршку Венеције? ____

Одговори:

- а. Пад Византије и новонастале прилике у југоисточној Европи омогућили су Србији да стекне пуну самосталност.
- б. Стефан Првовенчани се показао као добар владар и дипломата. Успео је оружјем и преговорима да одврати Угарску и Латинско царство од напада на Србију.
- в. Епир и Никејско царство основали су Византијски племићи јер су одбијали да признају власт крсташа.
- г. Ово је био први пад Цариграда. На територији Византије настало је неколико држава. Најзначајније међу њима било је Латинско царство, са престоницом у Цариграду, Епир (на Балкану) и Никејско царство (у Малој Азији).
- д. Крсташи који су се окупили у Венецији нису имали средстава да плате Венецијанцима превоз, те су били принуђени да ратују за њих. С обзиром на то да је венецијански дужд, Енрико Дондоло, био велики противник Византије, крсташи су морали под његовим утицајем да крену у Цариград. Крсташи су освојили Цариград 1204. године.
- ђ. Након брака са византијском принцезом Евдокијом, оженио је Ану, унуку дужда Енрика Дондола, и тиме је стекао подршку Венеције.

Б. Прочитај први пасус текста о успостављању аутокефалне српске цркве на страни 100 и постави питања чији ће одговори бити наведени искази. Питања запиши у своју свеску.

1. Охридски архиепископ.
2. Зато што Охридски архиепископ није желео да српској цркви да самосталност.
3. У Никеји.
4. Допуштење да оснује аутокефалну цркву у рангу архиепископије.
5. Манастир Жича.
6. Сава.
7. Како би уредио односе у новоуспостављеној аутокефалној цркви.
8. Важан зборник црквеног права.
9. Први познати српски законодавац.

ПРИЛОГ 18А

А. Стефан Урош I и привредни успон Србије

1. Када је Стефан Урош I дошао на власт?
2. Како се одвијала монголска најезда након покорвања Кијевске Русије?
3. Који се народ нашао у Србији међу избеглицама које су бежале пред Монголима и шта им је Урош I омогућио?
4. Како је одлука Стефана Уроша I да омогући немачким рударима да раде утицала на привредни успон у Србији?
5. Који је рудник отворен на самом почетку Урошеве владавине и где се он налазио?
6. Шта је краљу Урошу омогућило отварање других рудника у наредне три деценије?
7. До чега су довели развој рударства и повећање количине новца у оптицају?
8. Где су се налазили највећи градски центри у српским земљама до средине XIII века?
9. Шта је довело до развоја градова и у унутрашњости земље током Урошеве владавине?

Б. Стефан Урош I и политика коју је водио

1. Са којим државама/силама је краљ Урош I одржавао блиске везе?
2. Ког порекла је била његова супруга Јелена и како је остала запамћена?
3. До каквих је промена дошло током Урошеве владавине на Балкану?
4. Ко је збацио краља Уроша са власти?
5. Шта се догодило са Урошем након што је збачен с власти?
6. Где је сахрањен краљ Урош?
7. Како је привредни успон до кога је дошло за време владавине Уроша I утицао на развој српске државе у време владавине његових наследника?

В. Краљ Драгутин

1. Чијом ћерком је био ожењен Стефан Драгутин (1276–1282) када је дошао на власт?
2. Шта се догодило са Драгутином почетком 1282. године у току припрема за поход против Византије?
3. Зашто се Драгутин одрекао власти у корист свог млађег брата на Дежевском сабору (1282)?
4. Које је области Драгутин задржао под својом управом након напуштања престола?
5. Које је области угарски краљ дао Драгутину на управу?
6. Да ли је Београд раније био под српском влашћу?
7. Шта се догодило крајем XIII века?

Г. Краљ Милутин и ширење Србије

1. У које освајачке походе је кренуо краљ Стефан Урош II Милутин (1282–1321) на почетку своје владавине?
2. Које је територије освојио Милутин и на шта је Византија била принуђена?
3. Шта се догодило са територијама које је Милутин заузео и чиме је учврстио споразум са Византијом?
4. У каквим су односима тада биле Србија и Византија и какве су промене наступиле на српском двору?
5. Зашто је дошло до сукоба између Драгутина и Милутина почетком XIV века и како се тај сукоб завршио?
6. Шта се догодило са територијама које су дате на управу Драгутину након његове смрти 1316. године?
7. Како се развијала култура у Србији у време владавине краља Милутина и по чему се он истакао током своје владавине?
8. Која је његова најважнија задужбина?

Д. Стефан Дечански и битка код Велбужда

1. Који владар је наследио краља Милутина?
2. Шта се догодило између оца и сина у Стефановој младости и како је Милутин казнио свог сина?
3. Када је Стефан успео да се наметне као краљ Стефан Урош III (1321–1331) и по чему је остао запамћен као Стефан Дечански?
4. Са којим земљама се Стефан Дечански сукобио пред крај своје владавине?
5. Како се одвијао сукоб између Србије и савеза који су скопиле Византија и Бугарска?
6. Како се завршила битка код Велбужда?
7. Ко се нарочито истакао у бици код Велбужда?
8. Како је победа у бици код Велбужда утицала на Србију у то време?
9. Како је српско племство гледало на одлуку Стефана Дечанског да не шири територије своје државе на рачун Бугарске и зашто?
10. Како је Стефан Дечански свргнут с власти и где је преминуо?

ПРИЛОГ 18Б

А. Стефан Урош I и привредни успон Србије

1. Стефан Урош I је дошао на власт убрзо после монголске најезде (1236–1242).
2. Након покорвања Кијевске Русије, Монголи су упали у средњу Европу, а део њихове војске је тада прошао кроз Србију.
3. Међу избеглицама које су бежале пред Монголима били су Саси (Саксонци), немачки рудари којима је Милутин пружио уточиште и омогућио им да раде.
4. Захваљујући томе што је Милутин омогућио немачким рударима да раде, дошло је до оживљавања рударске производње.
5. На самом почетку Урошеве владавине отворен је рудник Брсково на реци Тари.
6. Отварање других рудника у наредне три деценије је краљу Милутину омогућило да кује сребрени новац, ојача војску и дарује цркву.
7. Развој рударства и повећање количине новца у оптицају довели су до развоја трговине.
8. До средине XIII века највећи градски центри у српским земљама налазили су се у Приморју.
9. Развој трговине и занатства довео је до развоја градова и у унутрашњости земље.

Б. Стефан Урош I и политика коју је водио

1. Краљ Урош I је одржавао блиске везе са Угарском и другим западним силама.
2. Његова супруга Јелена је била западног порекла и остала је запамћена као једна од најзнаменитијих српских жена.
3. Током Урошеве владавине, Цариград је ослобођен крсташке власти 1261. године и обновљено је Византијско царство, на чије је чело дошла династија Палеолог.
4. Краља Уроша је с власти збацио његов син, млади краљ Драгутин.
5. Урош се након што је збачен с власти замонашио и убрзо преминуо као монах Симон.
6. Урош је сахрањен у својој задужбини – манастиру Сопоћани.
7. Привредни успон до кога је дошло за време владавине Уроша I ојачао је српску државу и омогућио њено ширење у време владавине његових наследника.

В. Краљ Драгутин

1. Стефан Драгутин (1276–1282) био је ожењен ћерком угарског краља када је дошао на власт.
2. Почетком 1282. године, у току припрема за поход против Византије, Драгутин је пао са коња и задобио озбиљне повреде.
3. Драгутин се на Дежевском сабору (1282) одрекао власти у корист свог млађег брата зато што је у то време било неприхватљиво да краљ буде слаб, трајно болестан или сакат.
4. Након напуштања престола, Драгутин је под својом управом задржао области на северу Србије.
5. Угарски краљ је дао Милутину на управу Усору и Соли у североисточној Босни, Мачву и град Београд.
6. Београд је тада први пут био под српском влашћу.
7. Крајем XIII века, краљ Драгутин је завладао Браничевом, које је преотео од Бугара уз помоћ Угарске и свог брата Милутина.

Г. Краљ Милутин и ширење Србије

1. Краљ Стефан Урош II Милутин (1282–1321) је на почетку своје владавине кренуо у освајачке походе против Византије.
2. Милутин је освојио северне делове Македоније и делове Албаније. Византија је била принуђена да понуди Милутину мир.
3. Милутин је задржао територије које је заузео, а споразум са Византијом је учврстио својим браком са византијском принцезом Симонидом.
4. Србија и Византија су тада биле у добрим односима, а на српском двору су почеле да се уводе византијске титуле и обичаји.
5. Драгутину се није свидело Милутиново зближавање са Византијом, па је почетком XIV века дошло до сукоба између њих. Браћа су се касније измирила.
6. Након Драгутинове смрти 1316. године, Милутин је припојио Браничево својој држави, а области које је добио од угарског краља су се поново нашле под угарском влашћу.
7. У време владавине краља Милутина, култура у Србији доживљава процват. Милутин се истакао као законодавац и градитељ цркава и манастира.
8. Његова најважнија задужбина је манастир Грачаница.

Д. Стефан Дечански и битка код Велбужда

1. Краља Милутина је наследио његов син Стефан.
2. Стефан је у својој младости подигао побуну против оца. Када је Стефан био поражен и заробљен, Милутин је наредио да се ослепи. Казна није била у потпуности извршена и Стефан је прогнан у Цариград.
3. Стефан је успео да се наметне као краљ Стефан Урош III (1321–1331) после Милутинове смрти и остао је запамћен као Стефан Дечански по својој задужбини, манастиру Дечани.
4. Пред крај своје владавине, Стефан Дечански се сукобљава са Византијом и Бугарском, које су склопиле савез против Србије.
5. Бугари су кренули у напад на српске земље, српска војска им је пошла у сусрет и дошло је до битке код Велбужда 1330. године.
6. Срби су победили, Бугарски владар је погинуо, а Византија је одустала од напада на српске земље.
7. У бици код Велбужда нарочито се истакао Стефан Душан, син Стефана Дечанског.
8. Победа у бици код Велбужда је учинила Србију најснажнијом силом на Балкану.
9. Српско племство се није слагало са одлуком да не шири територије своје државе на рачун Бугарске зато што се надало даљем освајању и новим поседима.
10. Стефана Дечанског је с власти збацио његов син Душан, који га је ставио у тамницу у којој је умро под непознатим околностима.

ПРИЛОГ 19

А. Прочитај текст о Босни у XII и XIII веку на страни 112, па допуни одговоре на дата питања.

1. Где се простирала Босна средином XII века?

Од _____ на истоку до реке _____ на западу.

2. Који су се утицаји преплитали на овим просторима?

Византијски и _____ утицај.

3. Коју су титулу имали владари Босне у то време?

Титулу _____.

4. Када је Босна стекла већу самосталност?

Крајем XII века, у време _____ бана (око 1180–1204).

5. Којим документом је Кулин омогућио дубровачким Трговцима слободну трговину?

Важном _____.

6. Који бан постаје владар Босне у првој половини XIII века?

Бан _____ Нинослав.

7. Чиме је бан Матеј Нинослав потврдио Дубровчанима слободну трговину?

Трима _____.

8. Како се у тим повељама називају становници Босне?

Називају се _____.

Б. Прочитај текст под насловом *Шта је њо Црква босанска?* на страни 112, па наведене појмове распореди на линије у тексту тако да реченице буду тачне.

неслагања сламање угарски босанска јеретичком циљ
крсташких крстјанима народном

Босна је у средњем веку имала посебну цркву, која је у историјској науци позната као Црква (1)_____, а њени верници су себе називали (2)_____ (хришћанима). Богослужење се вршило искључиво на (3)_____ језику. Због неких (4)_____ са правOVERјем, Православна и Католичка црква су је сматрале (5)_____. Током XIII века, (6)_____ краљеви су, уз подршку папа, предузели неколико (7)_____ ратова против Босне. Прави (8)_____ тих ратова није била борба против јереси, већ (9)_____ Босне и њено припајање Угарској.

В. Повежи почетак и крај наведених реченица.

1. Почетком XIV века, Босна доживљава свој успон доласком ____.	а. припојио Усору и Соли.
2. У време владавине Котроманића владарски приходи у Босни су се повећали ____.	б. и тако обезбедио Босни излаз на море.
3. Бан Стјепан II Котроманић је искористио ____.	в. привредно јачање Босне како би је проширио.
4. На северу је ____.	г. на власт породице Котроманић, као најзначајније владарске породице у средњовековној Босни.
5. Од Србије је преотео Хум ____.	д. услед развоја трговине и рударства.

Г. Постави питања помоћу датих упитних речи и израза тако да реченице наведене испод линија буду њихови одговори.

1. Када _____ ?

Босна је доживела свој највећи успон у другој половини XIV века, када је на власт дошао Твртко I Котроманић (1353–1391).

2. Ког _____ ?

Твртко I Котроманић је наследио бана Стјепана II Котроманића (1322–1353).

3. У ком _____ ?

Твртко је довео Босну до историјског врхунца током последње две деценије своје владавине.

4. Које _____ ?

Припојио је западне делове Србије Босни.

5. Шта _____ ?

Твртко је, понесен успесима које је постигао, одлучио да постане краљ.

6. На чему _____ ?

Твртко је заснивао право на краљевску титулу на томе што је завладао великим делом српских земаља, као и на чињеници да је са владарском кућом Немањића био у крвном сродству (краљ Драгутин му је био прадеда).

7. Како _____ ?

Твртко се 1377. године крунисао двоструком круном (тзв. „сугуби венац”) за „краља Срба и Босне”.

8. Које _____ ?

По угледу на Немањиће, Твртко је свом имену придодао владарско име Стефан.

9. Који _____, **а који** _____ ?

Твртко је основао град Свети Стефан (данашњи Херцег Нови), а касније је запосео Котор.

10. Где _____ ?

У последњим годинама свог живота, Твртко је проширио власт на Далмацију и околна острва.

ПРИЛОГ 20

1. Положај владара у средњовековној Србији

Све средњовековне српске државе биле су монархије.	
Период	Титула
пре Немањића	кнез, велики жупан, у Дукљи краљ
од Стефана Првовенчаног до Стефана Душана	краљ
Стефан Душан	краљ, цар

2. Подела властеле

3. Обавезе сељака у средњовековној Србији

	Где су живели и радили	Обавезе према господару
Меропси (земљорадници, највећи део себара)	<ul style="list-style-type: none"> на имањима својих господара, слично кметовима у другим феудалним земљама 	<ul style="list-style-type: none"> два дана у недељи обрађивали господареву њиву давали му део својих производа бивали кажњавани уколико напусте феудални посед без дозволе
Власи (пастири, сточари)	<ul style="list-style-type: none"> лето проводили у планинама напасујући стоку, зиму у селима са блажом климом били организовани у заједнице које су се називале катуни на имању владара или манастира 	<ul style="list-style-type: none"> давали стоку и сточарске производе обављали војне задатке стављали своје товарне животиње (коње и магарце) на располагање владару или игуману манастира

4. Развој привреде

- **пољопривреда** – пшеница, јечам, раж, овас, хмељ, лан; узгој стоке
- **рударство** – злато, сребро, олово и бакар → ковани новац (грош, динар)
- **(караванска) трговина** – извоз коже, крзна, воска, руде; увоз финих тканина, оружја и воћа из топлијих крајева

5. Успон градова

Бар, Будва, Котор – локална самоуправа, становништво претежно католичко

Скопље, Сера – већи градови и управни центри – градови освојени од Византије

Рударски и занатски центри – Брсково, градски центри у Подрињу, на Копаонику и на простору планине Рудник, Ново Брдо (од XIV века)

ПРИЛОГ 21А

Картице са називима улога:

УЧИТЕЉИ	УЧИТЕЉИ	УЧИТЕЉИ	УЧИТЕЉИ	УЧИТЕЉИ
ЕТНОЛОЗИ	ЕТНОЛОЗИ	ЕТНОЛОЗИ	ЕТНОЛОЗИ	ЕТНОЛОЗИ
СЛИКАРИ	СЛИКАРИ	СЛИКАРИ	СЛИКАРИ	СЛИКАРИ
АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ	АРХИТЕКТЕ
КЊИЖЕВ- НИЦИ	КЊИЖЕВ- НИЦИ	КЊИЖЕВ- НИЦИ	КЊИЖЕВ- НИЦИ	КЊИЖЕВ- НИЦИ
ФИЛОЛОЗИ	ФИЛОЛОЗИ	ФИЛОЛОЗИ	ФИЛОЛОЗИ	ФИЛОЛОЗИ

ПРИЛОГ 21Б

Инструкције за филологе

1. Прочитајте **текст о писмености у држави Немањића на страни 121**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - које се писмо користило до XII века и које писмо га постепено потискује од XII века
  - која је чувена литургијска књига написана тим писмом
  - када је написана та књига и по чијој жељи
  - који најстарији писани споменик потиче из тог времена
  - који су се још језици и писма користили у средњовековним српским земљама, ко се њима служио и у којим приликама
2. У делу презентације који се односи на *Мирослављево јеванђеље*, позовите публику да погледају **слику прве стране Мирослављевој јеванђеља**. Питајте их чиме је страна украшена.
3. Припремите питања којима ћете, након презентације, проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за књижевнике

1. Прочитајте **текст о средњовековној књижевности на страни 121**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - који су писани радови чинили српску књижевност до XII века
  - када настају оригинална дела српске књижевности
  - где је било средиште српске књижевности током немањићке епохе
  - зашто је већина књижевних дела била религијске природе
  - која су најважнија и најчешћа књижевна дела
  - коме су посвећена прва житија код Срба, када су настала и ко су били њихови аутори
  - који монаси пишу житија у првој половини XIV века
  - која се дела појављују у другој половини XIV века
  - који се летопис издваја, где је састављен и на ком језику је написан
  - када се појављују преводи западне књижевности и која су се дела најчешће преводила

Као помоћ, користите податке из **табеле 5.1. (Најважнији српски њисци)** на страни 127.
2. Током презентације, објасните публици **значење појма служба** (налази се десно од текста на страни 121).
3. Припремите питања којима ћете, након презентације, проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за архитекте

1. Прочитајте текст о српској средњовековној архитектури на страни 122. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - које грађевине представљају најочуваније споменике српске средњовековне архитектуре
  - назив и карактеристике стила градње до XIII века
  - назив стила градње који се јавља крајем XIV и почетком XV века и услед чега се појављује
  - шта се још градило у средњовековној Србији осим цркава
2. Погледајте слике манастира на страни 122 и, помоћу табеле 5.2. (*Важније средњовековне цркве и манастири у Србији и њихови ктиторски*) на страни 127, одредите којим стилевима градње припадају ова четири манастира. Запишите то на парчету папира и те податке немојте износити у презентацији, већ позовите публику да погледају исте слике и помоћу исте табеле одреде којим стилевима градње припадају ова четири манастира. Похвалите их ако су их тачно одредили.
3. Припремите питања којима ћете, након презентације, проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за сликаре

1. Прочитајте текст о сликарству у средњовековној Србији на страни 123. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - којим је темама било окренуто српско средњовековно сликарство
  - одакле су били уметници који су, поред домаћих, стварали на тлу средњовековне Србије
  - које врсте дела су уметници осликавали
  - од када датира зидно сликарство и који је један од најупечатљивијих примера овог раног сликарства
  - који су се мотиви најчешће осликавали на зидовима цркава и манастира из доба Немањића
  - чије су портрете уметници осликавали на зидовима цркава и манастира
  - ко су били ктитори
  - које се фреске сматрају врхунцем српског средњовековног сликарства
2. Током презентације, позовите публику да погледају слике фресака под називима *Бели Анђео и Усијење њресвете Богородице* на страни 123. Тражите да наведу називе манастира у којима се ове две фреске налазе, као и век у ком су осликане. Питајте их ко је био ктитор манастира Сопотани и, ако се не сећају, кажите им да пронађу одговор на дато питање у табели 5.2. (*Важније средњовековне цркве и манастири у Србији и њихови ктиторски*) на страни 127.
3. Припремите питања којима ћете, након презентације, проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за етнологе

1. Прочитајте **текст о изгледу свакодневног живота средњовековних Срба на странама 123 и 124**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - који град је био престоница у време првих Немањића и у ком су граду српски владари често боравили од краја XIII века
  - како су изгледали дворови и ко их је одржавао
  - чиме су се бавили владари када нису ратовали и како су проводили своје слободно време
  - како је изгледала властелинска ношња
  - који су украс на глави и који накит носиле најбогатије властелинке
  - од којих материјала се правила зимска одећа
  - како су изгледале куће у којима су живели меропси
  - какву су одећу носили меропси и од којих материјала је била израђивана
  - како је изгледала њихова трпеза и како су чували храну од кварења
  - како су се меропси забављали
  - на којим инструментима су се свирала кола
  - која пића су пили сељаци
2. Током презентације, позовите публику да погледају **слику фреске под називом Жујан Пејар Брајан са ћерком и женом на страни 124**. Питајте их шта жене имају на глави и шта жупан држи у рукама. Позовите их и да погледају **слику фреске која приказује народно весеље на страни 124**. Тражите да опишу шта раде сељаци и наведу називе музичких инструмената на којима се свира коло.
3. Припремите питања којима ћете, након презентације, проверити колико је публика научила од вас.

Инструкције за учитеље

1. Прочитајте **текст о образовању у држави Немањића и усменој култури на страни 124, као и текст Краљица Јелена задужбинарка и државница на страни 125**. Направите, затим, постер којим ћете објаснити:
  - где се углавном учило читање и писање у средњовековној Србији
  - ко се бринуо о образовању деце владара и велможа и чему су их они подучавали
  - да ли су могла да се школују и мушка и женска деца
  - по чему је позната краљица Јелена, супруга краља Уроша
  - колико је писменост била заступљена у средњовековној Србији
  - која врста културе је била развијена код Срба у средњем веку
  - чији долазак на Свету гору је опеван већ у XIII веку
  - где су наступали народни песници и приповедачи и уз који музички инструмент су изводили јуначке песме
2. Припремите питања којима ћете, након презентације, проверити колико је публика научила од вас.

ПРИЛОГ 22

Ученик А	Ученик Б
<p>1. Где су се населили Турци Османлије у XIII веку?</p> <p>У Малој Азији.</p>	<p>1. Где су се населили Турци Османлије у XIII веку?</p> <p>_____.</p>
<p>2. Шта су Турци Османлије били по вероисповести?</p> <p>_____.</p>	<p>2. Шта су Турци Османлије били по вероисповести?</p> <p>Муслимани.</p>
<p>3. По коме су Турци Османлије добили име?</p> <p>По Осману, оснивачу њихове династије.</p>	<p>3. По коме су Турци Османлије добили име?</p> <p>_____.</p>
<p>4. Где је Осман основао државу почетком XIV века?</p> <p>_____.</p>	<p>4. Где је Осман основао државу почетком XIV века?</p> <p>На северозападу Мале Азије.</p>
<p>5. Шта су Турци Османлије најпре освојили?</p> <p>Византијске поседе у Малој Азији.</p>	<p>5. Шта су Турци Османлије најпре освојили?</p> <p>_____.</p>
<p>6. Коју тврђаву су Турци Османлије преотели од Византинаца 1354. године?</p> <p>_____.</p>	<p>6. Коју тврђаву су Турци Османлије преотели од Византинаца 1354. године?</p> <p>Тврђаву Галипоље у Тракији.</p>
<p>7. Шта је Турцима Османлијама омогућило преотимање тврђаве Галипоље у Тракији?</p> <p>Пролаз у југоисточну Европу.</p>	<p>7. Шта је Турцима Османлијама омогућили преотимање тврђаве Галипоље у Тракији?</p> <p>_____.</p>
<p>8. Који се град убрзо нашао под влашћу Турака Османлија?</p> <p>_____.</p>	<p>8. Који се град убрзо нашао под влашћу Турака Османлија?</p> <p>Град Једрене (Хадријанопољ).</p>
<p>9. Који султан је учинио овај град својом престоницом?</p> <p>Султан Мурат I (1362–1389), Османов унук.</p>	<p>9. Који султан је учинио овај град својом престоницом?</p> <p>_____.</p>
<p>10. Које су се српске области прве нашле на удару турских пљачкашких упада током даљег ширења Турака?</p> <p>_____.</p>	<p>10. Које су се српске области прве нашле на удару турских пљачкашких упада током даљег ширења Турака?</p> <p>Области деспота Угљеше.</p>

ПРИЛОГ 23

А. Прочитај пасус испод подналова *Ко је био кнез Лазар Хребељановић*, у уџбенику на страни 134, па попуни линије у тексту одговарајућим речима.

После Маричке битке и смрти цара (1) _____, најмоћнији (2) _____ господар у српским земљама постао је (3) _____ Лазар Хребељановић. Његов отац је био истакнути (4) _____ цара Душана. Лазар је служио на (5) _____ цара Уроша и тако стекао његово (6) _____ и поверење околине. Оженио се (7) _____ Милицом, која је, према неким изворима, била (8) _____ порекла.

Б. Прочитај први пасус у тексту о Моравској Србији на страни 134, па у свеску запиши одговоре на дата питања.

1. Са ким се Лазар сукобио у настојању прошири и ојача област којом је управљао?
2. Ко је био Никола Алтомановић и шта је наследио од свог стрица?
3. Ко су били Лазареви савезници у борби против Николе Алтомановића?
4. Када је Никола Алтомановић поражен и шта се десило са његовим територијама?
5. Које су области припале Лазару и коју област је припојио неколико година касније?
6. Где се простирала земља којом је завладао Лазар?
7. Како се та земља називала и зашто?
8. Који град је био престоница Србије у време владавине кнеза Лазара?

В. Податке наведене у колони лево повежи са подацима у колони десно како би стекао/ла увид у то у којој мери се слика о неком догађају може разликовати у зависности од тога како га описује народна традиција, а како писани историјски извори.

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	ПИСАНИ ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ
1. Лазар цар, Милица царица ____	а. Вук Бранковић наставио да пружа отпор Турцима после Косовског боја
2. Страдање Лазара и његових ратника свесна жртва којом ће, као истински хришћани, обезбедити Царство небеско ____	б. Лазар кнез, Милица кнегиња
3. Вук Бранковић издајник ____	в. Лазар и његови ратници страдали бранећи државу као патриоте

Г. Користећи податке из попуњене табеле у задатку В, доврши започете реченице тако да упоредиш слику о наведеним догађајима описану у народној традицији са описима истих догађаја које проналазимо у писаним историјским изворима.

1. По народној традицији, Лазар је био цар, а Милица царица, док је у писаним историјским изворима _____ .

2. Народна традиција објашњава страдање Лазара и његових ратника као свесну жртву којом _____ .
_____
_____ .

3. У народним епским песмама _____ .
_____
_____ .

ПРИЛОГ 24

А. Наведене догађаје поређај хронолошки, тако што ћеш на линије уписати бројеве од 1 до 7, где број 1 означава догађај који се први десио. Прочитај затим текст о паду Цариграда на страни 144 и провери решење.

_____ Турци су опколили Цариград са копна и мора, а њихова артиљерија је даноноћно бомбардовала бедеме града.

_____ *Убрзо по доласку на власт, млади султан Мехмед II (1451-1481), чији је надимак био Освајач, желео је да се припрема за освајање преосталих хришћанских земаља.*

_____ Његов први циљ била је Византија, односно њена престоница Цариград.

_____ Цариград је освојен и опљачкан 1453. године.

_____ Тај догађај је означио крај Источног римског царства (Византије).

_____ Након пада Византије, Цариград је постао нова престоница Османлија и убрзо добио ново име – Истанбул.

_____ Последњи Византијски цар, Константин XI Палеолог Драгаш, погинуо је бранећи град.

Б. Наведене догађаје поређај хронолошки, тако што ћеш на линије уписати бројеве од 1 до 8, где број 1 означава догађај који се први десио. Прочитај затим текст о паду Српске деспотовине на страни 145 и провери решење.

_____ Убрзо по освајању Цариграда, Мехмед II је кренуо у освајање Српске деспотовине.

_____ Године 1455. успева да стави под своју власт Ново Брдо и са њим читав јужни део државе деспота Ђурађа.

_____ Извори тврде да се деспот Ђурађ, чувши вест о паду Цариграда, затворио у своје одаје и да никога није пуштао себи дана.

_____ Султан је наредне, 1456. године покушао да освоји Смедерево и Београд, али му то није пошло за руком.

_____ Град је одбранио Јанош Хуњади, у српској народној традицији познат као Сибињанин Јанко.

_____ Деспот Ђурађ и Јанко Сибињанин су преминули исте године, а власт Ђурђевих наследника била је сведена само на град Смедерево и његову околину.

_____ Турци су претрпели страховит пораз приликом напада на Београд.

_____ Смедерево је без борбе предато Турцима 1459. године и то је означило крај Српске деспотовине.

В. Наведене догађаје поређај хронолошки, тако што ћеш на линије уписати бројеве од 1 до 7, где број 1 означава догађај који се први десио. Прочитај текст о паду Босне на страни 146 и провери решење.

- _____ Турци су временом успели да потисну утицај Угра у Босни и принуде краља Босне да им плаћа данак.
- _____ Ова земља је коначно покорена 1481. године, када су Турци освојили град Нови (данашњи Херцег Нови).
- _____ У првој половини XV века, Босна је била подељена међу неколицином обласних владара, 1 _____ услед чега је краљевска власт била ослабљена.
- _____ Обласни владари у Босни су се често сукобљавали и позивали у помоћ Турке или Угре.
- _____ Отпора готово да није ни било, а последњи краљ Босне, Стефан Томашевић, био је заробљен и погубљен.
- _____ Убрзо је и највећи део Херцеговине пао под турску власт.
- _____ Недуго после освајања Српске деспотовине, Мехмед II је одлучио да освоји Босну и лично је 1463. године повео велики поход на њу.

Г. Наведене догађаје поређај хронолошки, тако што ћеш на линије уписати бројеве од 1 до 7, где број 1 означава догађај који се први десио. Прочитај затим текст о паду Зете на страни 146 и провери решење.

- _____ У оквиру ових области налазио се предео Црна Гора, по ком је данашња држава Црна Гора понела то име.
- _____ После смрти деспота Стефана Лазаревића, Зета се постепено одвојила од Српске деспотовине и њоме је средином XV века завладала породица Црнојевић.
- _____ Иван Црнојевић, најистакнутији представник породице Црнојевић, у својој борби против Турака највише се ослањао на Венецију.
- _____ Области којима су владали Црнојевићи обухватале су простор између Скадарског језера и Боке которске.
- _____ Његов син Ђурађ, који га је наследио, основао је на Цетињу прву српску (ћириличку) штампарију.
- _____ Пред крај своје владавине, Иван је за своје седиште изабрао Цетиње, где је касније изградио манастир који је постао значајан верски центар српског народа.
- _____ Ђурађ је, услед турског притиска, напустио своје поседе и тако је Зета 1496. године пала под турску власт.

Д. Мешовита табела

Скендербегов устанак (страница 147)	Сеобе Срба услед османских освајања (страница 147)
Ко? Шта? Где и одакле? Колико је трајало? Шта после?	Шта? Зашто? Када? Где?

ПРИЛОГ 25

А. Повежи промене у цивилизацији и култури у Европи (колона лево) са техничким открићима која су омогућила те промене (колона десно).

1. _____ Штампање књига и ширење нових знања	а) барут, односно ватрено оружје
2. _____ Прецизније рачунање времена	б) телескоп
3. _____ Одређивање страна света на отвореном мору, лакша пловидба	в) штампарска преса
4. _____ Прецизније одређивање географске ширине, лакша пловидба	г) микроскоп
5. _____ Путовања у далеке земље и откривање нових пространстава	д) унапређени механички часовници
6. _____ Откривање организама који се не виде голим оком	ђ) компас
7. _____ Посматрање небеских тела, развој астрономије	е) поморски астролаб
8. _____ Разорнији ратови и више људских жртава	ж) нови типови бродова (каравеле и караке у XV, галеони у XVI веку)

Б. Прочитај текст о научним открићима на страни 154, па попуни табелу.

	Никола Коперник	Галилео Галилеј	Исак Њутн
Држава из које су			Енглеска
Науке којима су се бавили			физика, астрономија, теологија
Шта су (у)радили			
Значај њихових открића за науку			

В. Прочитај текст о мануфактури на страни 154, па у свеску запиши одговоре на дата питања.

- Од којих латинских речи потиче назив *мануфактура*?
- Шта су мануфактуре и како се роба у њима производила?
- Шта је довело до настанка мануфактура?
- Каква је била подела рада у мануфактурама?
- Како је подела рада утицала на производњу?
- Где су се и када јавиле прве мануфактуре?

ПРИЛОГ 26

А. Прочитај текст поднаслова *Португалци – водећи истраживачи у XV веку* на страни 158, као и текст поднаслова *Португалска открића у Азији* на страни 159, па попуни табелу и одговори на питања.

Португалски истраживачи у XV веку	
Бартоломео Дијас	
Путања којом је пловио	
Део света до ког је стигао	
Година када је стигао	
Назив који је дат најјужнијој тачки Африке	
Разлог за такав назив	
Васко да Гама	
Путања којом је пловио	
Део света до ког је стигао	
Година када је стигао	
Португалски истраживачи у XVI веку	
Почетком XVI века допловили до...	
Средином XVI века ступили на тло...	

1. Шта су Португалцима омогућила њихова открића?
_____
2. До ког века су Португалци задржали водећи положај у трговини зачинима из Индије и са Далеког истока и које државе су их истиснуле?
_____

Б. Прочитај текст поднаслова *Индија или Америка* на страни 159, па попуни табелу и одговори на питања.

Шпански истраживачи	
Кристифор Колумбо	
Град порекла	
Намера	
Година предузимања експедиције	
Број и врсте бродова у експедицији	
Експедицију помогла	
Део света до ког је стигао	
Назив који је дат месту и његово значење	
Шта су веровали	
Места која је касније открио / до којих је стигао	
Америго Веспучи	
Открио	
Утврдио	

1. Зашто је Колумбо назвао становништво које је затекао на просторима до којих је стигао Индијанцима?
_____
2. Како је почетком XVI века назван континент који је открио Америго Веспучи?
_____

В. Прочитај текст поднаслова *Пушовање Фернанда Мајелана* на страни 160, па попуни табелу и одговори на питања.

Фернандо Магелан – португалски истраживач у служби Шпаније, заслужан за најзначајније откриће после Колумба	
Година предузимања експедиције	
Намера	
Број и врсте бродова	
Путовања којом је пловио	
Део света до ког је стигао	
Шта је открио	
Океан у који је упловио	
Година, место и узрок смрти	

1. Зашто је Магелан назвао нови океан Пацифик или Тихи океан?

_____ .

2. Колико бродова из његове експедиције се вратило у Шпанију?

_____ .

Г. Прочитај текст о географским открићима Енглеза, Француза и Холанђана на страни 160, па допуни реченице одговарајућим речима.

1. На самом крају XV века, Енглези су почели да истражују обале _____.

2. _____ су им се прикључили током XVI века.

3. Почетком XVII века, морепловци из _____ су први дошли до обала Аустралије.

Д. Прочитај текст о колонизацији Америке на странама 160 и 161, па у свеску запиши одговоре на питања.

1. Које су се домородачке цивилизације развијале у Централној и Јужној Америци све до почетка XVI века?

2. На ком простору су Астеци створили своју државу?

3. Који простор је обухватало царство Инка?

4. Зашто је сусрет са Европљанима био погубан по староседелачко становништво Америке?

5. Зашто су царства Астека и Инка била занимљива конкистадорима – шпанским освајачима?

6. Ко је покорио Астеке 1521. године?

7. Ко је и када покорио Инке?

8. Шта је конкистадорима обезбедило војну премоћ?

9. Шта су Шпанци основали у освојеним земљама?

ПРИЛОГ 27

А. Прочитај први пасус текста о хуманизму и ренесанси на страни 164, па у свеску запиши одговоре на наведена питања.

1. Шта је хуманизам?
2. Ко су били представници хуманизма?
3. Чија су дела представници хуманизма проучавали, преписивали и опонашали?
4. Захваљујући коме су они поново открили нека заборављена дела из античке епохе?
5. Којим наукама су се представници хуманизма бавили и на којим језицима су писали и стварали?
6. Зашто су представници хуманизма назвали своја проучавања човечанском науком?
7. Зашто се читав овај покрет назива хуманизам, а његови представници хуманисти?

Б. Прочитај други пасус текста о хуманизму и ренесанси на страни 164, па у свеску запиши одговоре на наведена питања.

1. Шта је ренесанса и од када до када је она трајала?
2. Шта означава појам ренесанса?
3. На који начин су ренесансни уметници отишли корак даље од хуманиста у односу на античке узор?
4. Какав је био став ренесансних уметника према средњовековној уметности?
5. На који начин су ренесансни уметници настојали да што верније прикажу лепоту човека и природе?
6. Који су градови били првобитни центри ренесансе и где се овај уметнички покрет касније проширио?

В. Прочитај први пасус текста о најзначајнијим представницима хуманизма и ренесансе на страни 165, па попуни табелу, а затим одговори на питање.

Претече и оснивачи хуманизма	
Писац	Дело

- а) Коме је Петрарка посветио своју велику збирку лирских песама?
-

Г. Прочитај други и трећи пасус текста о најзначајнијим представницима хуманизма и ренесансе на страни 165, па попуни табелу, а затим одговори на питања.

Представници хуманизма	
Писац	Дело

1. Где је живео Макијавели?

_____

2. Којом темом се бавио Макијавели у свом делу?

_____

3. Какав треба да буде владар по Макијавелијевом мишљењу?

_____

4. Шта је критиковао Еразмо Ротердамски у свом делу?

_____

5. Коју врсту књижевних дела је писао Шекспир?

_____

6. Чиме се Шекспир бавио у младости?

_____

Д. Прочитај последња три пасуса текста о најзначајнијим представницима хуманизма и ренесансе на странама 165 и 166, па попуни табелу, а затим одговори на питања.

Ренесансни уметници		
Уметник	Врста ликовног уметника	Најпознатија дела
		фреска „Атинска школа”
	вајар, сликар, архитекта	
Албрехт Дирер (Немачка)		„Аутопортрет”

1. Шта приказује фреска *Атинска школа*?

_____

2. Чиме се још, осим сликарства, бавио Леонардо да Винчи?

_____

3. По којим научним открићима је Леонардо да Винчи познат?

_____

4. Зашто је Леонардо да Винчи сматран „универзалним генијем”?

_____

5. Којим мотивима су била надахнута дела Албрехта Дирера?

_____

ПРИЛОГ 28

А. Прочитај први пасус у тексту *Како се Османско (Турско) царство проширило на шри континенти*? на страни 177, па одговори на питања.

1. Коју област је обухватало Османско царство током владавине Мехмеда II Освајача (1451–1481)?
_____.
2. Које државе је освојио Селим I (1512–1520)?
_____.
3. Зашто је за време наследника Мехмеда II Османско царство постало најмоћнија исламска држава?
_____.

Б. Прочитај други пасус у тексту *Како се Османско (Турско) царство проширило на шри континенти*? на странама 177 и 178, а затим допуни реченице које описују освајачке походе султана Сулејмана I (1522–1566).

1. Године 1521. осваја _____.
2. Године 1526. наноси пораз _____ у бици на _____, у којој је погинуо и угарски краљ.
3. Године 1529. стигао до аустријске престонице – _____, али га није освојио.
4. До средине XVI века, највећи део _____ потпада под власт Османлија.
5. Освојио је _____ у Азији и проширио власт у северној _____.

В. Прочитај први пасус у тексту *Како је било уређено друштво у Османском царству*? на страни 178, па попуни табелу.

Слој	Аскери	Раја
Представници		
Обавезе према султану		

Г. Наведене реченице су дате са измењеним редоследом речи. Поређај речи тако да добијеш смислене реченице и напиши их на линијама испод.

1. држава / Османско / је / исламском / исламска / царство / била / заснована / шеријату / на / закону
_____.
2. муслимане / друштво / на / Османско / и / делило / остале / се
_____.
3. хришћани / У / спадали / су / Јевреји / остале / и
_____.
4. припадали / хришћани / Муслимани / су / а / раји / аскеру
_____.
5. повлашћени / државне / Муслимани / обављају / могли / и / су / су / били / да / функције
_____.
6. Јевреји / исповедају / и / намете / веру / Хришћани / плаћали / могли / да / али / су / своју
_____.
7. прослава / Јавна / није / празника / дозвољена / хришћанских / била
_____.
8. изричиту / подизане / Цркве / дозволу / биле / уз / обнављане / су / и / власти
_____.

ПРИЛОГ 29

Ученик А	Ученик Б
<p>1. Када је Српска патријаршија престала да постоји?</p> <p>Након што је што је Српска деспотовина потпала под власт Османлија, 1459. године.</p>	<p>1. Када је Српска патријаршија престала да постоји?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>2. Када је Српска патријаршија обновљена?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>2. Када је Српска патријаршија обновљена?</p> <p>Тек 1557. године, за време владавине Сулејмана Величанственог.</p>
<p>3. Зашто је Српска патријаршија названа Пећком патријаршијом?</p> <p>Зато што је њено седиште било у Пећи.</p>	<p>3. Зашто је Српска патријаршија названа Пећком патријаршијом?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>4. Који је био главни разлог обнове Српске патријаршије?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>4. Који је био главни разлог обнове Српске патријаршије?</p> <p>Жеља турских власти да преко цркве прикупе нови порез и тако повећају државну ризницу.</p>
<p>5. Шта су патријарси добијали од султана приликом ступања на чело патријаршије?</p> <p>Добијали су берат који су морали да плате.</p>	<p>5. Шта су патријарси добијали од султана приликом ступања на чело патријаршије?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>6. Шта је берат?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>6. Шта је берат?</p> <p>Берат је султанова повеља, указ којим је неко бивао именован на неки положај или добијао одликовање, посед или награду.</p>
<p>7. Коју је обавезу имала обновљена црква?</p> <p>Да сваке године плаћа дажбине.</p>	<p>7. Коју је обавезу имала обновљена црква?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>8. Ко је био постављен за првог патријарха обновљене патријаршије?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>8. Ко је био постављен за првог патријарха обновљене патријаршије?</p> <p>Макарије Соколовић, сродник Мехмед-паше Соколовића.</p>
<p>9. Шта се верује за Мехмед-пашу Соколовића?</p> <p>Да је утицао на султана да обнови патријаршију.</p>	<p>9. Шта се верује за Мехмед-пашу Соколовића?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

ПРИЛОГ 30

А. Постави питање тако да одговор буде реченица наведена испод линије. Води рачуна о подвученим речима.

1. _____ ?

После слома Угарске, у првој половини XVI века, Аустрија (Хабзбуршка монархија) постала је највећи противник Османског царства у Европи.

2. _____ ?

Како би заштитио своје земље од напада Турака, аустријски цар Фердинанд I Хабзбург је успоставио Војну крајину.

3. _____ ?

Војна крајина је обухватала простор од Јадранског мора до реке Драве.

4. _____ ?

Војна крајина је била потчињена хабзбуршком владару.

5. _____ ?

Житељи Војне крајине су се називали крајишницима (граничарима).

6. _____ ?

Крајишници су имали обавезу да чувају границу од турских напада и учествују у ратовима као војници.

7. _____ ?

Крајишници су заузврат добијали земљу и били ослобођени пореза и других обавеза.

8. _____ ?

Највећи део становништва Војне крајине чинили су Срби.

9. _____ ?

Права и обавезе Срба у Војној крајини били су регулисани такозваним Влашким (српским) сџајшима из 1630. године.

10. _____ ?

Срби су тим документом добили право да сами бирају своје судије и старешине (кнезове и војводе).

11. _____ ?

Након промена границе између Хабзбуршке монархије и Османског царства крајем XVII и почетком XVIII века, Војна крајина је обухватала делове данашње Славоније и Војводине.

Б. Прочитај прва три пасуса о Србима у ратовима против Турака на страни 188, па попуни табелу.

ДУГИ РАТ	
Од када до када	
Стране у сукобу	
Српски устанци	
Исход српских устанака	
Исход Дугог рата	
Последице Дугог рата	
КАНДИЈСКИ РАТ	
Од када до када	
Стране у сукобу	
Простори на којима се водио	
Исход рата	
Последице рата	
БЕЧКИ РАТ	
Од када до када	
Стране у сукобу	
Ток и исход рата	
Историјски значај / последице	

В. Прочитај последњи пасус о Србима у ратовима против Турака на странама 188 и 189, па у свеци одговори на питања.

1. Ко је био на челу устанка Срба против Турака када су Срби сами ослободили велике делове Србије?
2. Шта се десило 1690. године?
3. Како су на тај противнапад реаговали Аустријанци и Срби?
4. Да ли је повлачење Аустријанаца и Срба значило крај рата или се рат ипак наставио?
5. У којој бици је аустријска војска нанела одлучујући пораз Турцима и када се битка одиграла?
6. Ко је био заповедник тадашње аустријске војске?
7. Чиме је рат између Аустрије и Османског царства окончан?
8. Шта је Османско царство било у обавези да уради према том миру?